

ارتباط مذهب

و موسیقی سنتی

در ایران

● سید مرتضی سید خاوری لنگرودی - قم

طبیعت اولین معلم موسیقی بشر بوده و انسان این صنعت را در اثر هوش و ذکاوت خداداد، رفته رفته تکمیل کرده است. به طوری که امروزه، تنها نمی توان گفت که موسیقی صنعت است، بلکه در عین حال هنر و

علم و زبان است. در فلسفه نظری ارسطو، موسیقی یکی از شعب ریاضی بشمار می رود و فیلسوفان اسلامی هم تقسیم بندی ارسطو را در کتابهای فلسفی ذکر کرده و موسیقی را جزه ریاضی محسوب داشته اند.

زیرا عنصر اصلی موسیقی، یعنی صوت و زیر و بمی اصوات، در اثر نسبت های ریاضی پیدا می شود و از طرفی چون تمام قواعد موسیقی به اندازه ریاضی مسلم و بدون تغییر نیست و ذوق و قریحه سازنده و نوازنده هم در آن دخالت تام دارد، پس می توان آن را هنر نامید.

بنابراین موسیقی دارای دو جنبه است: جنبه علمی و جنبه هنری. همچنین موسیقی از چشم بسیاری از صاحب نظران دارای دو جنبه منفی (مبتذل) و مثبت است. موسیقی مثبت که برای تزکیه نفس و ایجاد حس شفتت و مهربانی و بشردوستی و خدایپرستی است و موسیقی مبتذل که ابتذال در کلام و آهنگ، نقض واقعی آن را به انحطاط کشیده و میل به شهوت رانی (در همه زمینه ها) و هوس پروری را جانشین آن می کند که به علت انتشار این نوع موسیقی مبتذل و به تعبیری «شهوانی» در میان مردم، پیشوایان مذهب، برای جلوگیری از فساد اخلاق، موسیقی را حرام کرده و حتی هم داشته اند. از طرف دیگر، بنا به علل متعدد اجتماعی، از این هنر، همیشه به وسیله اقلیت خاصی استفاده های نابحق مادی می شده و رفتار فاقد اصالت و پاکیزگی این گروه موجب می شده که توده مردم و بخصوص اهل علم و تفکر، فرزندان خود را از اشتغال به موسیقی باز بدارند و به رشته های دیگر متوجه کنند. موسیقی در ایام اخیر، پست ترین شغل به نظر می آمد و اگر در اوایل قرن حاضر کوششهای بزرگانی مثل میرزا عبدالله و سماح حضور نبود، شاید وضع عمومی قضاوت عامه درباره موسیقیدانان از این هم بدتر می شد. قدما می گفتند: «این متولی است که حرمت امامزاده را نگاه می دارد» و ما در این مقاله، بدون آنکه بخواهیم تقدس خاصی برای موسیقی قائل شویم، می خواهیم دورنمایی کلی از اوضاع اهل موسیقی و علاقه مندان به آن در سده های گذشته، داشته باشیم. شاید نتایج این مقاله برای عده ای تعجب آور باشد و مشکل بتوانند باور کنند که در قدیم، تعداد افراد قابل توجهی از اهل فضل و اهل کسوت مقدس روحانیت و علاقه مند به اهل بیت (ع)، به صنعت موسیقی وقوف تام و تمام داشتند و گاه از اساتید مسلم به شمار می رفتند و از این راه - که در هنرهای مثل تعزیه، شبیه خوانی، و... خلاصه «هنرآواخوانی» منعکس می شود - چه خدماتی به موسیقی قدیم این ملک شده است.

پس از استیلای خاندان آل طاهر بر خراسان و به سر آمدن خلافت اعراب در ایران، بین سالهای ۲۰۶ هجری تا ۶۱۶ هجری، و علیرغم ویرانگریهای بسیار مغولها در پایان این دوران، دانشمندان بزرگی چون ابونصر فارابی، بوعلی سینا، محمد غزالی، ذکریای رازی، صفی الدین ارموی، قطب الدین شیرازی و عبدالقادر مراغه ای، افتخارات توفیقی بر تاریخ تاثیر اسلام در ایران گذاشتند. شعرای بزرگی چون رودکی، فردوسی، سعدی، حافظ، مولوی، منوچهری، نظامی و جامی با سخنان بلیغ و اشعار فصیح برگرفته از متون اسلامی، گفتار و ادب پارسی را مزیّن نمودند ولی با سپری شدن نفوذ خلفای تمدن اموی و عباسی که مشوق و پناهی برای هنر موسیقی و قشر موسیقیدان بوده اند، دیگر جنبش ارزشمندی در این فاصله (و بخصوص دوران صفویه) در زمینه موسیقی به عمل

نیامد، چنانکه بعد از فارابی، بوعلی سینا، صفی‌الدین و ابن‌غیبی، دیگر در زمینه موسیقی نظری کتاب بزرگی تالیف نشد و تاریخ موسیقی قدیم با فوت عبدالقادر مراغه‌ای در سنه ۸۳۸ هجری در تاریکی فرو رفت؛

نوازندگان عزت و جلال قدیم را به کلی از دست داده و جزء پست‌ترین طبقات جامعه به حساب می‌آمدند و در نتیجه روز به روز از تعداد آنها کاسته می‌شد. در چنین مقطع حساسی که خطر نابودی میراث موسیقی قدیم وجود داشت، با نفوذترین و مستحکم‌ترین پشتوانه موسیقی قدیم، نوعی از انواع موسیقی که به نوعی موسیقی مذهبی نام دارد، موسیقی قدیم ایران را تا حدی از ورطه نابودی نجات بخشید. موسیقی مذهبی، علاوه بر دارا بودن محتوای غنی موسیقی کهن «به خصوص در موسیقی آوازی» همگام و هم‌زمان با باورهای مذهبی مردم بود و این، در تکوین آن سهمی بسزاداشت. قدیمی‌ترین تاریخچه این نوع موسیقی به دوران طایفه آل بویه می‌رسد که برای اولین بار، به دستور احمد معزالدوله در این طایفه، به احترام حضرت سیدالشهدا (ع) در دهه اول محرم، مراسم تعزیه با شکوه خاصی برگزار گردید و این وضع تا دوره سلجوقی ادامه پیدا کرد. در ایام دهه عاشورا، مردم برای اجرای عزاداری، اشعاری می‌سرودند و آنها را با آهنگ مخصوصی می‌خواندند. در ماههای صفر و شهبای احیاء ماه رمضان نیز نوحه خوانی و سینه‌زنی رواج پیدا کرد. مراسم عزاداری به صورتهای مختلف اجراء می‌شد و هر صورت دارای محتوای خاصی از موسیقی قدیم بود، از اهم انواع کلام موزون و آواز و موسیقی مذهبی موارد زیر را می‌توان نام برد:

۱- روضه خوانی: تاریخ روضه خوانی مقدم بر تعزیه است و وجه تسمیه آن، قرائت کتاب روضه الشهداء است که از دوره صفویه شروع شد. در این مراسم، اشعاری با آهنگ محزون و غمناک به منظور متأثر ساختن حاضرین خوانده می‌شد. معمولاً اهل منبر دو طبقه بودند. یکی واعظین که بعد از خطبه افتتاحیه و طرح یکی از آیات قرآنی و تحقیق درباره آن آیه، با ذکر امثال و حکم، مطالب عالی و اخلاقی و مذهبی را تشریح و توضیح می‌نمودند و در آخر هم به ذکر مصیبت می‌پرداختند. دسته دوم روضه‌خوانان، که منبر را با سلام بر سیدالشهداء شروع کرده و بلافاصله وارد ذکر مصیبت می‌شدند، برای این دسته که آنها را ذاکرین می‌گفتند، آواز خوش و اطلاع از موسیقی جزء لوازم کار بود، زیرا هر کدام بهتر می‌توانستند اشعار را به کمک نغمات، بهتر جلوه دهند، منبرشان مستمع زیادتری پیدا می‌کرد. به همین خاطر، از این گروه عده زیادی به فن علمی و عملی موسیقی آشنایی داشتند و بعضاً کتابهای جامعی چون *درة التاج* قطب‌الدین شیرازی را تدریس می‌کردند. پسوند «ذاکرین» نیز وجه مشخصه عده زیادی از این گروه شد که اندکی از آنها، هنوز هم نزد اهل مطالعه و آشنایان به تاریخ موسیقی شهرت دارند. در این مجالس، همراه با سینه‌زنی و دسته‌گردانی، نغمات ملی و آوازهای مقامی ایران به شکل روضه و در قالب اشعار مذهبی، شنوندگان را تحت تأثیر قرار می‌داد. این روش، وسیله بسیار خوبی برای نگهداری و اشاعه موسیقی ملی «به مفهوم حقیقی نه به اصطلاح امروز» بود. همچنین

سینه‌زنی در حفظ و اشاعه آهنگهای ضربی با میزان، سهم زیادی داشته است.

در زمان ناصرالدین قاجار، در میان اهل منبر، بعضی از لحاظ اطلاعات موسیقی و تسلط به ردیف آوازی به مقام استادی رسیدند که از آن جمله اند: ۱- حاج تاج نیشابوری، ملقب به تاج الواعظین که نقل می‌کنند تسلط وی به ردیف آوازی و نغمه‌ها از طرفی و صوت خوش وی از طرف دیگر به حدی بود که همین که او از منبری پائین می‌آمد، اکثر حضار به پا می‌خاستند تا خود را به مجلس دیگری که او بنا بود در آنجا منبر برود، برسانند و از صوت دلنشین وی استفاده کنند ۲- حاج میرزا لطف الله اصفهانی ۳- سیدباقر جندقی ۴- حاج سید حسن که معروف به حسن شبیه اصفهانی بود که در اطلاعات علمی و عملی موسیقی، تبحر بسیار داشت. ۵- شیخ طاهر خراسانی، ملقب به ضیاءالدین ۶- شیخ علی زرگر که از اعظام مداحین استاد و بسیار خوش صوت و زیبا خوان بوده است.

از وعاظ خوش صوت دیگر آن دوره، خانواده ملک تفرشی (۱- سید حبیب الله تفرشی (ملک الواعظین) ۲- سید عزیز الله تفرشی (ملک الذاکرین) (که از قضات بود و اطلاعات موسیقی و صدای دلپذیر او را کسانی که شنیده‌اند، بسیار تحسین نموده‌اند. وی از بزرگترین خوانندگان دوره میرزا حسینی است که با درویش خان و باقرخان کمانچه‌کش نیز معاشر بود و سید حسین طاهرزاده از او با احترام بسیار زیادی یاد می‌کرد) ۳- (سید محمود سراج الذاکرین) ۴- سید عباس معاون [خانواده سیف (سیف الذاکرین تبریزی و دو فرزندش مجدسیف و ناصر سیف)] [شیخ حبیب الله شمس‌الذاکرین کاشی که استاد مرحوم ابراهیم بوذری استاد موسیقی و خط] است [شیخ عبدالحسین تبریزی که شاگرد مرحوم آقبال‌السلطان است] [خانواده رسائی نیز، همه اهل منبر و خوش آواز بوده‌اند، چنانکه میرزا طاهر ضیاء رسائی، ملقب به ضیاء‌الذاکرین در خواندن آواز و تصنیف و گرفتن ضرب نیز مهارت داشته و تصنیفهای قدیمی معروف به «کار عمل» را نیز بسیار خوب می‌خوانده و مرحوم استاد غلامحسین بنان از شاگردان اوست] از دیگر کسانی که اهل منبر بوده و صوت خوشی داشته، سید محمدرضای بدیع معروف به بدیع‌المتکلمین کاشی است که ردیف دان کاملی بوده و سبک درست خواندن را به خوبی می‌دانسته و در زمره روحانیون آزادخواه بود که در اوائل دوره مشروطه، با حسن صوت و گفتار گرم خود، هواخواهانی یافت و مخصوصاً در استبداد صغیر، به موجب نامه‌ای که از مرجع وقت، یعنی آخوند ملا محمد کاظم خراسانی از نجف دریافت کرد، علم مخالفت با محمدعلیشاه را برافراشت و از طرف انجمن فاطمیه که در تهران برای اعاده مشروطیت اقدام می‌کرد، مأموریت یافت که به هر طریقی که بتواند، در تحریک احساسات مردم پیشقدم شود. وی بعدها در دوره ناصرالملک نایب‌السلطنه، فکر عجیبی به خاطرش رسید، الاغی را اتار بار کرده و در خیابانها، اشعار مناسبی را که پسرعمویش سید احمد خاوری درین موضوع ساخته بود، با آواز می‌خواند.

طبق گفته استاد محترم، جناب آقای عبدالحسین حایری، مرحوم بدیع معروف به «سید اناری» بوده و

مورد احترام معمرین قدیم تهرانی است که در سال ۱۳۴۰ درگذشت.

این اشعار، از نمونه اشعاری است که آن مرحوم می‌خواند:

ای زبودت، قدرت یزدان پدیدار، ای انار
ای زجودت، بر نهال فیض حق بار، ای انار
ای درونت، چون دل مشروطه خواهان غیور
هست از فضل خدا، پرده شهور، ای انار
گر که الکاسب حبیب‌الله بود، قول رسول
مفتخوار، از کسب داریس چراغ‌های انار
مردم به دور او گرد می‌آمدند و تأثیر موسیقی چنان آنها را مجذوب می‌کرد که یاران او و حامی مشروطه خواهان می‌گردیدند. در دفعه دیگر که از طرف دولت وقت، «نمک» به انحصار درآمده بود، کاری که برخلاف میل مردم بود، مرحوم بدیع قصیده دیگری را به همین شیوه خواند که يك بيت آن چنین است:

گشت تا از دفتر مالیه نامش حک، نمک
برفقیران کرد عیش افزون و غم اندک، نمک
شعر فوق نیز از خاوری است که در آن زمان روزنامه می‌نوشت و نامه‌هایش دوائر مخالفت دولت وقت، توقیف می‌شد. در حقیقت می‌توان گفت که در تاریخ معاصر، این، اولین دفعه‌ایست که شعر و موسیقی و آواز خوش برای تبلیغات سیاسی به کار برده شده و حسن تأثیر هم داشته است، سید محمد رضای بدیع، پسر مرحوم سید جواد بدیع زاده است وی (سید محمد رضا) در سن بیست سالگی، همراه پدرش سید حسن «سلطان الواعظین» به تهران آمد و با خانواده سید علی اکبر شمس‌الواعظین کاشی که از اساتید منبر بود و صدایی خوش داشت وصلت کرد. سید علی اکبر فرزندی داشت به نام سید یحیی «سعید الواعظین» که بهترین صدا را داشت و مردی عالم و دانشمند بود و در انتخاب شعر و مضامین مناسب استاد بوده و صدایش رسا و به رموز موسیقی کاملاً واقف بود. از دیگر روضه خوانان مشهور دوران قاجاریه که نامشان در دسترس است از حاجی ملاحسین، سید زین‌العابدین قراب کاشی، رضا قلی تجریشی، سید عبدالباقی بختیاری، ملاحسین، میرزا غلامحسین، جهانگیر، سید احمدخان، میرزارحیم، قلی‌خان، حاج باریک الله، حبیب‌الله اسب بمری، ملا داداش طالقانی، بلال صفغ آبادی، میرزا حسینعلی شهریاری، حاج رجبعلی، محمد سولقانی، حاجی ملاکریم خیاب قزوینی، مجد سیف، ناصر سیف، سید محمود واعظی، لسان طالقانی، اعتماد شیرازی، شیخ اسدالله (امین الواعظین)، حسین حاج غفاری کاشی، حاج قربان خان و سید حبیب‌الله چاله حصار نام برد.

۲- نوحه خوانی: ارتباط نوحه با موسیقی از نوحه بیشتر است زیرا اشعار نوحه که برای سینه‌زنی سروده می‌شوند دارای ریتم و وزن بخصوصی هستند که با آهنگ بعضی از گوشه‌های آوازهای ایرانی اجرا می‌گردند و غالباً حالت تصنیف بخود می‌گیرند. اشعار نوحه را گذشته از شعرای معمولی، بعضی از شعرای معروف گفته‌اند که از جمله بهترین آنها، مرثیه‌های مذهبی یغمای جندقی، شاعر معروف است. این شاعر بزرگ از مبدعین انقلاب ادبی است. وی مبتکر سبکی است در مرثیه‌سازی که آن را نوحه سینه

زنی می‌گویند و به واسطه کوتاهی و بلندی حصرها، برای آهنگ موسیقی متناسب می‌باشد و به همین جهت به طرز نوحه، با نغمه‌های مخصوص خواننده می‌شود. از جمله کسانی که معلم این فن بوده‌اند، میرزا محمد مکتب دار اصفهانی است.

وی طرز صحیح خواندن اشعار نوحه و تلفیق آنها را با نعمات موسیقی به خوبی می‌دانسته و به اشخاصی که می‌خواستند آهنگهای نوحه سینه زنی را فرا گیرند، تعلیم می‌داده است، لذا خواندن نوحه، فنی به شمار می‌آمده و باید این کار را از اشخاصی که اهل اطلاع بودند یاد بگیرند. بسیاری از اشعار این نوحه‌ها در کتابهای قدیمی محفوظ است و اگر به افرادی که روایت‌های صحیح قدیمی از موسیقی مخصوص نوحه را درست اجرا می‌کنند دسترسی پیدا شود، خواهند شنید که برخلاف گفته امروز، غم و اندوه جاری در این موسیقی به هیچ وجه اغراق شده و مبالغه آمیز نیست و سعی در غرقه کردن مستمع در این «غم» نمی‌کند، بلکه در جهت تحریک احساسات عالی اوست.

نقل می‌کنند که استاد بزرگ موسیقی در دوران ما، مرحوم ابوالحسن صبا، رفتن به مجالس روضه و نوحه و تعزیه را به شاگردان خود بسیار توصیه می‌کرد و می‌گفت: در هیچ جا نمی‌توانید به این اندازه به رموز موسیقی واقف شوید، به خصوص در آواز و گوشه‌های مهجور ردیف آوازی و زیبا سازی حالات. خود مرحوم ابوالحسن صبا از مراجعان دائم مجالس ذکر و دعای اهل حق بود و به سید حبیب الله ستایشگر، مداح بسیار خوشخوان و موسیقی شناس آن زمان ارادت بسیاری داشت. البته باید در نظر بگیریم که موسیقی آن زمان به واسطه نبودن انبوه رسانه‌ها و نوارهای کاست و بی‌ریغی مردم به فرهنگهای غیراصیل، چقدر سالم مانده بود و «درست خوانها» زیاد بودند، درحالی که امروز، حتی خیلی از نوحه خوانها و روضه خوانها و... خلاصه افراد این صنف شریف نیز دچار انحراف ذوقی شده و با اشعار قاصر، آوازهایی را می‌خوانند که نه ملی و نه ایرانی است و نه هنری و نه مذهبی، بلکه برگرفته از موسیقی روز است.

۳- گفتن اذان و مناجات: گفتن اذان از بدو اسلام معمول و متداول بود و گوینده آن از میان مردم خوش صدا انتخاب می‌شد. اذان اغلب در آواز ترک و شور و شهنواز گفته می‌شود. در دوره‌های اخیر، حاج قربان خان و سید حبیب الله چاله حصری از افرادی بوده‌اند که اهل موسیقی بوده و اذان آنها شنوندگان را بسیار تحت تاثیر قرار می‌داده است. از مؤذنان مشهور دیگر: حاج سید ابوالحسن دماوندی معروف به جناب دماوندی است که از معروفترین خوانندگان عهد قاجار بود و صفحات زیادی به همراه تار میرزا حسینقلی و درویش خان و میرزا غلامرضای شیرازی و علی اکبر شهنازی و... دارد.

نامبرده به انواع موسیقی ملی بسیار مسلط بوده و همگی استادی او را ستوده‌اند. صفحه‌ای هم دارد که در یک روی آن اذان خوانده (در ترک) و روی دیگر را در کردی بیات، با آوازی بسیار خوش و گرم و مردانه مناجات کرده است، آنچنان که همه را به وجد می‌آورد، تا جایی که مسئول ضبط، گویا اختیار خود را

از دست داده و در آخر صفحه بانگ برمی‌دارد، جناب! قبول باشد انشاءالله. و خواننده می‌گوید، خدا قبول کند! از مؤذنان معروف این زمان، مؤذن زاده اردبیلی (پدر و پسر) هستند که صدای خوششان از رادیو و تلویزیون پخش می‌شود.

در زمان قاجار، خواندن مناجات نیز معمول گردید و اساتید موسیقی که دارای صدای خوش بودند، علاوه بر خواندن اذان به خواندن مناجات هم می‌پرداختند که بهترین نمونه آن، مناجاتهای خواجه عبدالله انصاری است که به نثر فصیح فارسی نوشته شده است. مناجات با آهنگ و لحن خاصی توأم بوده و خواننده آن، به گوشه‌های آوازی موسیقی ایرانی آشنایی داشت، مانند سیدحسین عندلیب اصفهانی که به رموز موسیقی، آشنایی بسزاداشت و اشعار را در گوشه‌های مختلف و متنوع دستگاهها می‌خوانده است. همچنین مرحوم عندلیب گلپایگانی که در حوالی خوانسار و گلپایگان، استاد مسلم بود و خواننده فقید، ادیب خوانساری نیز نزد او شاگردی کرده است. جالب این که مرحوم ادیب، خود نیز مدتها مؤذنی و مکتبری کرده و صدایش زینت بخش گلدسته‌های مساجد خوانسار و گلپایگان بود. همچنین دوست و هم‌تای او، مرحوم جلال تاج اصفهانی که خود اصلاً روحانی زاده بود. او فرزند تاج الواعظین اصفهانی است که خود نیز، صوت خوش داشت و پسر را نزد استاد معروف آن دوره، سید عبدالرحیم اصفهانی به شاگردی گذاشت. خود تاج و ادیب مدتها، تا دوره تغییر لباس در دوران رضاخان به کسوت روحانیت بودند.

استاد فقید، سیدحسین طاهرزاده نیز تا سن چهل و چند سالگی به لباس روحانیت ملبس بود تا وقتی که از سوی دولت وقت تغییر لباس اجباری شد، لباس خود را تغییر نداد.

خانواده صدی اصفهانی (که مرحوم طاهرزاده نیز از افراد این خانواده به شمار می‌رفت) نیز همگی در این کار بوده و دارای صوت خوش بوده‌اند و چهره بزرگ این خاندان، مرحوم حاج صدرالمحدثین اصفهانی است که محقق محترم آقای دکتر ساسان سپنتا در مقاله جامعی به بررسی آن پرداخته‌اند. چنانکه مشاهده می‌شود، در یکصد سال گذشته علمای مذهبی و اساتید مناجات از این طریق، به طور غیر مستقیم برای اشاعه ردیف آوازی ما خدمات ارزنده‌ای به عمل آورده‌اند.

۴- تعزیه، نمایشی است که برای بزرگداشت شهادت امام حسین (ع) اجرا می‌شود و در آن اشعاری را در مایه‌های ردیف آوازی ایران می‌خوانند. بنابراین می‌توان گفت، تعزیه نمایشنامه مذهبی توأم با نوعی موسیقی و یا کلام موزون سنتی است. نوازندگی تعزیه در ابتدا به عهده نقاره‌چیان بوده ولی بعدها که موزیک نظام به شکل نوین دارالفنون تشکیل شد، اجرای موسیقی تعزیه را هم به عهده گرفت و حتی بیشتر اوقات، سالار معزز (موسیقیدان و رئیس موزیک مدرسه دارالفنون، شخصاً در جلو دسته حرکت میکرد. «کار گردانان تعزیه» را معین البکا می‌نامیدند. آنان معمولاً در کارگردانی مهارت کامل داشته و حتی در موسیقی نیز از اطلاعات کافی بهره‌مند بودند. معین

البکاها، به صورت غیر مستقیم در نگهداری و اشاعه موسیقی ملی ایران سهم زیادی دارند. چرا که برای اجرای مقصودشان همه اشخاصی را که صدای خوش داشتند، از سراسر کشور جمع می‌کردند و در تهران زیر نظر استادان موسیقی تحت تعلیم قرار می‌دادند و به این نحو، دستگاهها و آوازهای موسیقی ملی در سینه خوانندگان تعزیه که شبیه خوان نامیده می‌شوند، محفوظ می‌ماند.

شبیه خوانها نقش خود را با اشعاریکه به آنها داده می‌شد، در آواز و آهنگ خاصی می‌خواندند که هر شبیه‌خوان همیشه می‌بایست همان آواز را بخواند. مثلاً کسی که نقش شبیه حضرت عباس (ع) را ایفا می‌کرد در دستگاه چهارگاه می‌خواند، کسی که شبیه حرم می‌شد، آواز عراق می‌خواند. شبیه حضرت زینب (س) گوشه معروف «گوری» را زمزمه می‌کرد و عبدالله بن الحسن گوشه‌ای از راگ می‌خواند (که به همین جهت قسمتی از این گوشه در میان تعزیه خوانهای آن زمان و موسیقی دانان امروز به «راگ عبدالله» معروف شد). از قدیمترین موسیقی دانانی که شبیه‌خوانان را تعلیم می‌دادند، استاد علی حسین قزوینی است که در موسیقی اطلاعات بسیاری داشته است. دیگر از استادان این زمان، میرزا حسن قزوینی است که از بستگان نزدیک علی حسین است. وی مردی متدین و خوش صدا بود که اطلاعات زیادی از موسیقی ایرانی داشت. میرزا حسن شاگردان زیادی تربیت کرد که بهترین آنها از این قرارند:

ملا عبدالکریم جناب، حاجی قربان خان شاهی و ابوالحسن اقبال آذر، ملقب به اقبال السلطان، خواننده مشهور آذربایجان که در خواندن تعزیه و آوازهای موسیقی ایرانی استاد بوده است.

از دیگر تعزیه‌خوانان خوش آواز، سید زین العابدین قراب کاشی و رضا قلی تجریشی هستند. سید عبدالباقی بختیاری که معین البکای اصفهان بوده شاگردی داشته است به نام سید حسن شبیه (اصفهانی) که به قول مرحوم طاهرزاده (استاد آواز ایران) وی مثل کتاب موسیقی بود و از ردیف اطلاع کامل داشت و تحریر صدایش بسیار متنوع بود. همچنین ملا حسین امام خوان، میرزا غلامحسین عباس خوان، جهانگیر مسلم خوان، سیداحمد خان (نامبرده اولین خواننده‌ای است که صفحات موسیقی از او به یادگار مانده است)، میرزا رحیم کمانچه‌کش، استاد مرحوم روح الله خالقی، و نیز قلی خان شاهی که خواننده مجلسی نیز بوده و تصنیف هم می‌خوانده و صفحاتی از او به یادگار مانده است. استاد محترم جناب آقای دکتر جابر عناصری مقالات مسبوطی در شرح و توضیح اشعار و آلات موسیقی مورد استفاده در تعزیه نگاشته‌اند (سری فصلنامه‌های آهنگ) و وجه علمی این تحقیقات مفید را جناب آقای دکتر محمد تقی مسعودیه استاد دانشگاه در کتاب بسیار معتبر «موسیقی تعزیه» دنبال نموده‌اند و اشعار را بیت و موسیقی را آوا نگاری کرده‌اند که از کتابهای مهم در باره موسیقی تعزیه به شمار می‌آید. جزوه کوچکی از مرحوم ابراهیم بوذری نیز به نام «تعزیه در ایران» و دو مجلس آن نیز سالها قبل منتشر شد که اکنون نایاب است.

برنامه جالب و دیدنی سینماهای

استقلال • شهر تماشا • فرهنگ • صحرا رودکی

تلفن: ۸۹۶۶۲ • تلفن: ۹۲۷۵۸ • تلفن: ۳۱۱۷-۵ • تلفن: ۷۲۷۷۷ • تلفن: ۳۳۳۸

ملت • تیسفون • کارون • ستاره و جمهوری

تلفن: ۳۳۱۳۳۸۱ • تلفن: ۵۱۸۸۷ • تلفن: ۱۵۵۱۶۵ • تلفن: ۵۸۹۷۲۲ • سینما رودکی تلفن: ۲۴۴۰۷

دلایران
کوچه دلگشا

تدوین:
حسین زندیاف
فیلمبرداری:
حسن یویا
مدیر تولید:
محمدصادق آذین
کارگردان:
حسن هدایت

حرفه‌های هنری:
علیرضا خفیه
خسرو دستگیر
زهرا حسینی
سیدمهدی کیانفر
مژگان خورشیدی
انور دودان
احمدرضا اسدی
فرهاد خانمحمدی
بهمن بهبودی
شبهه ربانی

بخش: گروه ایلمسازی همراه

آموزش
تندخوانی

(مکاتبه‌ای - حضوری)

مهارت‌های مطالعه خود را
۲ تا ۱۰ برابر افزایش دهید:
سرعت مطالعه، درک، حافظه
موسسه تندخوانی نصرت
مبتکر آموزش تندخوانی در ایران
عضوانجمن بین‌المللی مطالعه
تلفن: ۶۸۰۷۳۷-۸۰۱۷۰۷۰

بسمه تعالی

قابل توجه

موسسات فرهنگی و
انتشارات دولتی و خصوصی
در سراسر کشور

اولین نمایشگاه کتاب نوار نشریات و بوستر
در استان مرزی (اردبیل) برگزار خواهد شد.
مهلت ثبت نام از داوطلبین ۳۰/۳/۷۲ تلفن
تماس ۸۸۲۹۳۷۵-۸۸۲۰۲۱۴-۸۳۱۰۵۳

سازماندهی نمایشگاه‌های کتاب
ستاد اجرایی نمایشگاه‌ها

کلاس موسیقی سنتی فرزانه
کرج - تلفن ۳۰۲۲۹

نرم جدید
میراد خضر

آموزشگاه آزاد دخترانه
نگدرس اول تا چهارم
گنگوڑا تونبی

قائم

تهران نو بعد از ۳۰ متری
نارمک ایستگاه بهلال حسی

تلفن ۷۴۱۱۸۷۸